

Tumba

O E R G R I N Z E N

Jaarverslag 2015

CENTRUM VOOR
WERELDBURGERSCHAP EN
GELIJKE BEHANDELING

Het werk van Tûmba gaat over het positief waarderen van diversiteit, het tegengaan van discriminatie en vooroordelen, het stimuleren van respectvol debat en dialoog. Het doel is een sociaal veilige omgeving te creëren voor inwoners van Fryslân, met gelijke kansen en gelijke toegang.

Filosofie

Het werk van de filosofen Hannah Arendt, Martha Nussbaum en Amartya Sen zijn belangrijke inspiratiebronnen voor Tûmba. Mensen bestaan niet in enkelvoud maar in meervoud, aldus Hannah Arendt (1906-1975). We zijn onderling allemaal verschillend van aard, opvoeding, cultuur en talenten en juist die verschillen moeten in de politiek-culturele wereld tot uitdrukking gebracht worden. Die wereld ontstaat niet zomaar, maar brengen wij als mensen gemeenschappelijk tot stand. *Niet de Mens, maar mensen bewonen de wereld*, luidt een van Arendts bekende uitspraken. Pluraliteit was voor Arendt een belangrijk politiek principe, omdat zij tijdens de Tweede Wereldoorlog zelf als Joodse vrouw aan den lijve moest ervaren wat er met de mensheid gebeurt als deze niet langer veelvoudig en verschillend mag zijn. Hierbij gaat het niet om *wat* een mens is (het *whatness* in leeftijd, burgerlijke staat, afkomst, seksuele voorkeur, huidskleur, fysieke beperkingen, religie), maar om wie je wilt zijn, het *whoness*. Het *wie je bent* in de zin van moraal, ontwikkeling, het maken van keuzes, respect, openheid, deelname, dialoog.

Tûmba plaatst haar activiteiten in een bredere politiek-filosofische context – zoals Arendt, Sen en Nussbaum deze schetsen – gerelateerd aan de toegang tot mensenrechten, *the right to have rights*.

Kerntaken Tûmba

- Discriminatie Meldpunt Fryslân
Meldpunt voor advies en ondersteuning voor alle burgers van Fryslân
- Monitoren van discriminatie in Fryslân
in verband met onderzoek en beleid
- Deelname aan landelijke netwerken met het oog op het tegengaan van discriminatie
- Provinciaal expertisecentrum voor discriminatiezaken Fryslân
- Preventie en educatie, trainingen voor jongeren en professionals
- Projectontwikkeling gericht op een koppeling tussen diversiteit, maatschappelijk engagement, cultuur (kunst)

Deelthema's

- Vluchtelingen | Moslimdiscriminatie | Antisemitisme
- Discriminatie op grond van huidskleur en afkomst
- LHBTI (homo-transgender-emancipatie)
- Toegankelijkheid in verband met fysieke beperkingen
- Arbeidsmarkt en discriminatie (inclusief gelijke toegang tot stageplaatsen)
- Sociale veiligheid in het onderwijs en buurt & wijk

Jaarlijks publiceert Tûmba in het voorjaar de Monitor Discriminatie Fryslân waarin de jaarcijfers toegelicht worden. Ook worden de discriminatiecijfers van Tûmba opgenomen in landelijke en internationale onderzoeks- en beleidsrapportages.

Samenwerking

De samenwerking met scholen is intensief en richt zich op het bevorderen van een sociaal veilig klimaat. Ontmoeting en kennis staan centraal. Ieders inbreng is van belang. Ook als jongeren intolerant zijn of vragen stellen bij migratie willen we die meningen horen, want 'de wereld wordt pas menselijk als ze onderwerp van gesprek is' (Hannah Arendt). Het spel *Wie van de 3, De Talkshow* en *40 dagen niet schelden* zijn in 2015 veel gevraagd door docenten. In de vraag van scholen springen de thema's LHBTI-emancipatie en vluchtelingen eruit, we zien een groeiende behoefte van docenten aan workshops van Tûmba (op deelthema in samenwerking met COC Friesland). Alle workshops worden op maat gesneden. Andere samenwerkingsprojecten in 2015 waren: Upgrade de wereld!, de Provinciale 4 Mei Herdenking, Regionaal Discriminatie Overleg met Politie en het Openbaar Ministerie, Fairtrade Fryslân, landelijke samenwerking met andere antidiscriminatievoorzieningen, Kristallnacht Concert in het Fries Museum met een lezing van

Marja Vuijsje en een optreden van het Frysk Fanfare Orkest, het Regenboogproject van de gemeenten Leeuwarden en Súdwest-Fryslân op het gebied van homo-transgender-emancipatie, inclusief het ontwikkelen van een permanent regenboogterras in hartje Leeuwarden.

Tûmba bood in 2015 permanent 5 mbo- en hbo-studenten een leerwerkplaats in onze organisatie. Daarnaast waren zo'n 40 vrijwilligers voor Tûmba actief in diverse projecten. Ook de receptie en conciërgetaken werden verricht door vrijwilligers.

Financiers Tûmba

Belangrijkste financiers van Tûmba zijn de Friese gemeenten. Zij ontvangen voor de uitvoering van de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorziening een financiële vergoeding van de Rijksoverheid. Voor preventie en educatie zijn met name de Provincie Fryslân en de gemeente Leeuwarden van belang. Daarnaast wordt het budget aangevuld met inkomsten vanuit fondsen, gemeenten, donateurs, kerken en opdrachten voor bedrijven en instellingen. Medewerkers, vrijwilligers en stagiairs verdienen een groot compliment voor hun betrokken inzet voor Tûmba. We bedanken onze samenwerkingspartners en opdrachtgevers voor de gezamenlijke projecten en activiteiten.

Brenda Ottjes, directeur

In 2015 werden in totaal 312 dossiers over discriminatiemeldingen aangelegd door het Discriminatie Meldpunt. Deze meldingen worden geregistreerd en behandeld volgens landelijke protocollen van de brancheorganisatie Landelijke Vereniging tegen Discriminatie. Melders ontvingen advies, zijn juridisch bijgestaan bij procedures en vonden een luisterend oor. Dit laatste wordt op prijs gesteld omdat hiermee een negatieve emotionele ervaring losgelaten en verwerkt kan worden. Dit voorkomt vervolgschade zoals slapeloosheid of arbeidsverzuim.

Het aantal meldingen is lager dan in 2014. Toen deden veel mensen aangifte tegen politicus Geert Wilders vanwege zijn uitspraak 'minder, minder, minder'. Wanneer we deze meldingen over de uitspraak van Wilders in mindering brengen, ter correctie van het beeld over aantallen meldingen, zien we in 2015 een lichte stijging in Fryslân.

Bij discriminatie gaat het om discriminatiegronden zoals huidskleur, religie, lichamelijke beperking, afkomst, nationaliteit, verblijfsstatus, Friese taal, seksuele gerichtheid, geslacht, leeftijd, politieke gezindheid, levensovertuiging, arbeidscontract en arbeidsduur. Dit noemen we de 'wettelijke gronden'. Discriminatie op deze gronden is in een aantal situaties wettelijk verboden. Men meldt ook discriminatie op 'niet wettelijke gronden'. Hier gaat het bijvoorbeeld om inkomenspositie, overgewicht of het missen van een vaste woon- of verblijfplaats.

Afkomst en huidskleur vormen al jaren de discriminatiegrond waarover het meest gemeld wordt. Ook discriminatie op de arbeidsmarkt en in buurt & wijk wordt vaak gemeld. Dat is logisch, want op het werk en in de woonomgeving is het moeilijk om 'met een boog om het probleem heen te lopen'. Bij discriminerende opmerkingen op straat of in het uitgaansleven halen mensen vaak hun schouders op, ook al komt het wel binnen en heeft het een negatief sociaal-emotioneel effect. Op het werk, bij het zoeken van een stageplaats of baan, of thuis in je eigen buurt, lukt het niet meer om de discriminatie-ervaring op afstand te houden.

Tûmba voert voor alle Friese gemeenten de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen uit. Tûmba is een antidiscriminatievoorziening, een ADV. Bij de uitvoering wordt de Wet en het bijbehorende besluit van de Minister gehanteerd. Volgens de Aanwijzing Discriminatie van het College van Procureurs-Generaal werkt Tûmba samen met de Politie, eenheid Noord-Nederland, en het Openbaar Ministerie. Ook LHBTI-belangenorganisatie COC Friesland neemt hieraan deel.

Op landelijk niveau werkt Tûmba intensief samen met andere antidiscriminatievoorzieningen (ADV's oftewel discriminatiemeldpunten). Hierbij ligt de focus op eenduidige behandeling en registratie van

de meldingen en kwaliteitsbewaking. Ook vindt via deze landelijke samenwerking afstemming plaats met de Ministeries om vorm te geven aan beleid tegen discriminatie. Over dit beleid en resultaten informeert het Ministerie van BZK regelmatig de Tweede Kamer in een Nationaal Actieprogramma tegen Discriminatie (het meest recente actieprogramma is op 22 januari 2016 naar de Tweede Kamer gestuurd en is vindbaar op internet).

De landelijke overheid lanceerde in 2015 een publiciteitscampagne *Zet een streep door discriminatie*. Bij deze campagne werd gebruik gemaakt van tv-spotjes en een toolkit. De campagne zal periodiek herhaald worden. De website discriminatie.nl, eigendom van de gezamenlijke ADV's, wordt door de overheid ingezet voor de campagne. Tûmba lanceerde tegelijkertijd met de landelijke campagne extra eigen PR voor het Friese meldpunt met huis aan huis flyers en publicatie via pr-borden langs de weg, waarbij in kleur overeenstemming is gezocht met de landelijke overheids campagne.

Naast samenwerking met landelijke en gemeentelijke overheden, Politie, Openbaar Ministerie en COC Friesland, vond afstemming plaats met het College voor de Rechten van de Mens. Bij het behandelen van discriminatiemeldingen werd contact gezocht

met een breed scala aan netwerkpartners in zorg, onderwijs en welzijn.

Vaak komen educatie- en preventieactiviteiten (zie elders in dit jaarverslag) direct voort uit discriminatiemeldingen van burgers.

MONITOREN VAN DISCRIMINATIE

Tûmba publiceert jaarlijks op 21 maart, de Internationale VN-dag tegen Discriminatie, de jaarcijfers in de vorm van een Monitor die zowel digitaal als op papier beschikbaar is. In 2015 werden de cijfers 2014 gepubliceerd in de *Monitor Discriminatie Fryslân*. Ook hebben we dit jaar gewerkt aan een opzet voor een gezamenlijke rapportage met het Discriminatie Meldpunt Groningen (DMG) en Meldpunt Discriminatie Drenthe (MDD).

De redenen om met de drie Meldpunten één rapportage te schrijven

- De rapportages geven meer informatie omdat het over een groter gebied gaat.
- Het aantal rapportages in Nederland beperken we op deze manier en dat geeft een beter beeld van discriminatiemeldingen en discriminatiezaken in Nederland.
- De politiedata zijn makkelijker in beeld te brengen nu er sprake is van een Nationale Politie en politie-eenheden.

De uitdagingen voor het schrijven van een rapportage over de drie provincies

- De rapportage óók functioneel te laten zijn op lokaal (gemeentelijk) niveau.
- De rapportage wetenschappelijk verantwoord op te stellen, maar leesbaar voor een breed publiek
- Aansluiten bij andere rapportages in Nederland, zodat cijfers vergeleken kunnen worden.

Dit ontwikkelproces loopt door in 2016 en 2017. In de Landelijke Vereniging tegen Discriminatie vindt afstemming plaats.

Over de jaarcijfers van 2015 hebben de drie Meldpunten voor het eerst een gezamenlijke rapportage gepubliceerd: *de Monitor Discriminatie 2015 Groningen Fryslân Drenthe*. Voor informatie over de jaarcijfers verwijzen we naar deze publicatie.

2

3

EDUCATIE: ALL DIFFERENT, ALL EQUAL

In 2015 was voorlichter en educatief medewerker Arnold Helmantel een aantal dagen per week op pad in de provincie voor het verzorgen van workshops en trainingen. Tûmba biedt een groot scala aan educatieve werkvormen, met als doel het voorkomen van discriminatie en pesten: *De makelaar en de clown*, *Wie van de drie* (zie ook: Koplopers LHBT-emancipatie), *Unplugged* (verhalenverteller in de klas), *40 dagen niet schelden*, *Speeddate*, *Iedereen is van de wereld*, *De Talkshow*, en trainingen en workshops die aangepast kunnen worden aan een specifieke situatie of vraag.

Op ROC Friese Poort in Drachten werd op 19 januari en op 27 mei in totaal achtmaal en op 26 oktober eenmaal *Iedereen is van de wereld* gespeeld. In deze werkvorm hebben studenten korte ontmoetingen met mensen die 'anders' zijn (en dan helemaal niet anders blijken te zijn). Deze workshop werd vijfmaal op 17 februari en vijfmaal op 13 oktober op het Lauwers/Singelland College in Surhuisterveen uitgevoerd. Op RENN4 De Monoliet in Leeuwarden werd *Iedereen is van de wereld* dertien maal georganiseerd (op 28 en 29 oktober, en op 2, 5, 11, 12 en 23 november).

Op 22 juni reikte burgemeester Harry Oosterman van Ooststellingwerf de certificaten *40 dagen*

niet schelden uit aan de leerlingen van SBO De Kampingerhof in Oosterwolde. Op 18 mei gingen zij de uitdaging aan om veertig dagen te letten op hun taalgebruik en dat in hun omgeving (medeleerlingen, docenten, ouders). Op 30 november kregen de leerlingen van OBS 't Holtpad in Nijeholtpade (gemeente Weststellingwerf) een bijzonder gast op bezoek. Halverwege hun *40 dagen niet schelden*, die op 10 november van start was gegaan, verraste trainer Foppe de Haan de leerlingen met een peptalk. Wethouder Frans Kloosterman overhandigde op 10 december aan de leerlingen de certificaten.

De workshop *De clown en de makelaar* werd op 24 juni driemaal gegeven op het Marne College in Bolsward.

De workshop *De talkshow*, waarin leerlingen en studenten in gesprek met een bijzondere gast kennis krijgen over diversiteit en vluchten, werd op diverse plaatsen in de provincie in totaal zeven maal gegeven. Op 2 april op basisschool De LSV in Leeuwarden, met als thema *Oorlog en vluchten*; op 17 juni tweemaal op het Nordwin College in Buitenpost (thema *Diversiteit*); op 2 september –

ook over *Diversiteit* – op het Friesland College in Heerenveen; op 23 september met als thema *Pesten* en op 7 oktober met als thema *Vluchten* op de Friese Poort in Sneek; op 1 oktober op het Friesland College campus Kalmoes in Leeuwarden, met als thema *Cultuur*; en op 26 oktober op de Friese Poort in Drachten (thema *Diversiteit*).

Op het Nordwin College in Buitenpost werd op 26 en 28 januari, op 2 en 4 februari, en op 25 augustus in totaal negen lessen over racisme gegeven. De workshop over racisme werd ook op 25 en 26 november, en op 2 en 3 december in totaal twaalf maal op het Lauwers College in Kollum gegeven. Op 11 maart was er een workshop over diversiteit, voor medewerkers van de Maatschappelijke Onderneming Smallingerland in Drachten. De themadag over ‘interculturele ontmoetingen’, die op 17 maart op de Mr. Kansschool in Jubbega werd georganiseerd, werd begeleid door Tûmbamedewerker Arnold Helmantel. Op 27 maart waren er op het Nordwin College, locatie Leeuwarden, vier workshops over homoseksualiteit, zinloos geweld en vluchten. Op de Leeuwarder Scholen Vereniging werd een workshop gegeven over oorlog en vluchten. *Oorlog en vluchten* was ook het thema van de workshop op 23 april op OBS De Gielguorde in Mantgum. Op 8 april voor de afdeling Passage in Woudsend en op 27 mei op de Friese Poort in Drachten werden er

workshops ‘bijzondere verhalen’ gegeven. Op de NHL in Leeuwarden en op het Friesland College in Leeuwarden werden er, op respectievelijk 31 augustus en 1 september, en op 22 september, workshops over interculturele communicatie gegeven, onder de noemer ‘een pot pindakaas en een gitaar’. Op 25 augustus was er op het Nordwin College in Buitenpost een workshop over sociale veiligheid en op diezelfde dag waren op de Friese Poort in Sneek twee workshops over uitsluiting, groepsdruk en asociaal gedrag. Op 2 september en 16 december werden er in totaal vier workshops over vluchten gegeven. Op 9 oktober vertelde de educatief medewerker aan leerlingen van de OBS Oldenije in Leeuwarden over de diverse symbolen waar gevangenen in kampen in de Tweede Wereldoorlog mee moesten rondlopen, en over het recht om jezelf te zijn. Over het thema ‘vluchtelingen’ waren er op 16 oktober op OSG Piter Jelles in Dokkum een workshop, op 28 oktober op het Friesland College in Heerenveen, waar Omrop Fryslân voor hun tv-programma *Hjoed* opnames maakte, en op 16 december tweemaal op de D'DRIVE opleiding van het Friesland College in Leeuwarden. Tot slot was Arnold Helmantel gesprekspartner in het debat over angst, dat na de theatervoorstelling *Phobia* in stadsschouwburg De Harmonie in Leeuwarden werd gehouden, was er op 24 november een voorlichting over het werk van Tûmba op de Friese Poort

Wilaarderburen in Leeuwarden, en op 1 december een workshop over vooroordelen in Café Rose in Sneek.

Naast de *Wie van de drie* (WVDD) workshops die verzorgd werden binnen het project *LHBT Regenboogsteden* in de gemeenten Leeuwarden en Súdwest Fryslân, werd er op de Maritieme Academie in Harlingen (3 april), op het Friesland College in Heerenveen (20 april) en twee maal op het Nordwin College in Buitenpost (16 juni) WVDD gespeeld.

Overzicht

- 75 Workshops *All Different all Equal*, waaronder de werkvormen zoals hierboven benoemd.
- Twee projecten *40 dagen niet schelden*
- Eén Theaterproject met jonge asielzoekers van de ISK en het AZC, tijdens de zomervakantie; de kinderen brachten het door henzelf zelfgeschreven stuk *All Kings* op de planken.
- 4 Mei Herdenking; Tûmba maakt deel uit van het bestuur van de Stichting Herdenking Gevallenen 4 Mei. De herdenking werd groot georganiseerd op het Wilhelminaplein ter ere van 70 jaar bevrijding, met een groep Canadese veteranen. Leerlingen van basisschool LSV kregen een belangrijke rol in het programma. In samenwerking met de leerkracht werd tevens vormgegeven aan een voorprogramma met workshops en ontmoeting.

LHBT staat voor emancipatie van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender-mensen. In samenwerking met COC Friesland, de gemeente Leeuwarden en de gemeente Súdwest-Fryslân werkte Tûmba ook in 2015 aan het bevorderen van een veilig leefklimaat en veilige scholen. Dit jaar in een nieuwe vorm, opnieuw geïnitieerd door het Ministerie van OCW, waarin Súdwest-Fryslân en Leeuwarden regenbooggemeenten zijn. De gemeente Leeuwarden zette, aanvullend op het Regenboogproject van het Ministerie, in 2015 extra in op educatie en seksuele diversiteit.

Het spel *Wie van de Drie* blijkt zeer populair. COC Friesland en Tûmba merken op basis van de opgedane ervaring en reacties dat het spel effectief is. Die effectiviteit betreft het vergroten van het gevoel van veiligheid op scholen. Het gaat hier in eerste plaats om het gevoel van veiligheid van leerlingen die tot de LHBT-doelgroep behoren. Daarnaast creëert een veilige sfeer voor deze doelgroep ook veiligheid voor alle leerlingen. Iedereen ervaart immers dat niemand 'anders' is, dat iedereen op eigen unieke manier mag zijn wie zij/hij is. Veiligheid is een basisvoorwaarde om talenten te laten groeien, het is essentieel voor de ontwikkeling. Op de Internationale Coming-Out dag (12 oktober) werd op het Nordwin College in Buitenpost een flitsende videoclip van het project gepresenteerd.

Dat het woord 'homo' als scheldwoord wordt gebruikt blijkt op alle scholen die bezocht zijn. Het gebruik van dit woord creëert grote onveiligheid voor de pubers die worstelen met seksuele identiteit, groepsnormen en erbij willen horen. Bewustwording, waardoor het gebruik van dit woord als scheldwoord afneemt, helpt de veiligheid te vergroten. Een school kan dit scheldwoord uitbannen. Dat vraagt commitment en consequente inzet.

Tientallen scholen en een aantal organisaties in Fryslân, verspreid over de hele provincie, hebben actief deelgenomen aan het project: Nordwin College, locaties Leeuwarden en Sneek; Friesland College, locatie Leeuwarden; OSG Sevenwolde in Grou; NHL Leeuwarden; RENN4 school De Monoliet in Leeuwarden; Stedelijk Gymnasium Piter Jelles in Leeuwarden; ROC Friese Poort, locaties Leeuwarden en Sneek; Montessori Highschool in Leeuwarden; Bogerman College, locaties Koudum en Sneek; Café Rose (uit Assen), op locatie in Leeuwarden; afdeling Fryslân van de Jonge Democraten in Leeuwarden. Een dertigtal vrijwilligers, homo- en heteroseksueel, werken mee aan dit project en willen zich blijvend inzetten voor het werk van beide organisaties. De samenwerking tussen COC Friesland en Tûmba is door dit project verstevigd en geïntensiveerd.

De wethouders van Leeuwarden en Súdwest-Fryslân, Andries Ekhart en Stella van Gent, hesen ook in 2015 de regenboogvlag in het kader van Internationale Coming-Out Day. Aangezien deze dag dit jaar op een zondag viel, wapperde de regenboogvlag op 12 oktober op de Oldehove in Leeuwarden en bij het gemeentehuis in Sneek. Op deze dag kleurden leerlingen van OBS De Oldenije in Leeuwarden met krijt een regenboogstoep voor het Provinciehuis in de Friese hoofdstad. Deze activiteit werd samen met de Statenfractie van D66 en COC Friesland

uitgevoerd. Gedeputeerde Michiel Schrier ontving de leerlingen namens de Provincie. Het succes van het koploperproject in 2012, 2013 en 2014 resulteerde in een nieuwe vorm van het project, geïnitieerd door het Ministerie van OCW: regenboogsteden en regenbooggemeenten. COC Friesland en Tûmba geven in 2015, 2016 en 2017 vorm aan de doelstellingen.

Middels bovenstaande resultaten is gewerkt aan de doelen van dit project

- Mensen die homoseksueel zijn, met name jongeren, groeien op in een meer tolerante omgeving; zij kunnen zichzelf zijn zonder direct of indirect uitgescholden te worden; zij voelen zich veilig.
- Friese scholen voor voortgezet onderwijs en ROC's nemen kennis van het project voor LHBT-tolerantie en zetten zich in om het gebruik van het woord 'homo' als scheldwoord uit te bannen. Zij zetten zich in voor een veilige school.

- Het woord 'homo' wordt door jongeren niet meer als scheldwoord gebruikt.
- Er is een pool van vrijwilligers, op basis van seksuele en culturele diversiteit. Deze vrijwilligers zetten zich in de provincie in voor LHBT-emancipatie, onder andere bij het spelen van het voorlichtingsspel *Wie van de Drie*.
- Bij de politie is extra aandacht voor de aanpak van LHBT-discriminatie.
- Leerlingen hebben kennis van mensenrechten en diversiteit.

De gemeente Leeuwarden heeft in 2015 extra financiële middelen beschikbaar gesteld om scholen te kunnen bedienen. De gemeente Súdwest-Fryslân investeerde vanuit de regenbooggelden van het ministerie. De Provincie Fryslân bekostigde de *Wie van de Drie's* in de overige gemeenten en de videoclip die op het Nordwin College in Buitenpost is gemaakt.

Overzicht

- 42 *Wie van de Drie*-workshops in Leeuwarden
- 7 *Wie van de Drie*-workshops in Súdwest-Fryslân
- 4 *Wie van de Drie*-workshops in overige Friese gemeenten
- Videoclip *Wie van de Drie* voor het geven van een beeld van het spel en de effectiviteit
- Het trainen en begeleiden van dertig jongeren die als vrijwilliger het spel spelen en deelnemen aan het nagesprek met de leerlingen
- Deelname aan overleg met de Politie, het Openbaar Ministerie en COC Friesland
- Regenboogterras: deelname aan overleg met de gemeente Leeuwarden, Cultureel Centrum Neushoorn, ROC opleiding D'DRIVE en de gemeenteraadsfractie VVD Leeuwarden, over het te vervaardigen permanente regenboogterras als symbool voor 'hier kun je zijn wie je bent'
- Inhoudelijk overleg met de portefeuillehoudende gemeenteambtenaren van Leeuwarden en Súdwest-Fryslân
- Op Coming Out Day de vlag hijsen op drie verschillende locaties met wethouders en de gedeputeerde in aanwezigheid van leerlingen bij de Provincie en de ouderengroep in Súdwest-Fryslân.

'Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.'

Artikel 1 Grondwet

KOSTEN 2015

Aanbod	Bedragen x € 1.000					
	Uren Personeel	Kosten Personeel	Kosten Organisatie	Kosten Activiteit	Kosten Totaal	
	1 Discriminatie Meldpunt	2127	172,5	28	18,18	218,68
	2 Monitoren discriminatie	176	14,27	3,4	1,51	19,18
	3 All different, all equal	1006	81,59	14,41	8,47	104,46
	4 Regenboogsteden LHBT	325	26,36	1,27	9,11	36,73
	5 Fair Fryslân	200	16,22	3,5	6,26	25,98
	6 Positief diversiteitsmoment	32	2,6	0,39	0,13	3,11
	7 Upgrade de wereld!	855	68,4	4,8	5,03	78,23
8 Museum of love	186	15,11	-	3,41	18,53	
9 Actualiteit	112	9,08	2,15	6,16	17,39	
Totaal	5019	406,13	57,91	58,25	522,30	

De toelichting bij de tabellen vindt u op pagina 16.

INKOMSTEN 2015

1 Discriminatie Meldpunt	Bedragen x € 1.000						
	Subsidie Provincie	Project Provincie	WGA-BZK Gemeenten	Projecten Leeuwarden	Projecten Gemeenten	Fondsen ed	Inkomsten Totaal
	-	-	218,68	-	-	-	218,68
	-	-	19,18	-	-	-	19,18
	94	-	-	20,13	1,33	-	115,46
	4,3	-	-	24,45	7,98	-	36,73
	-	25,03	-	0,95	-	-	25,98
	-	-	-	3,11	-	-	3,11
	-	42,89	-	5,1	-	30,25	78,23
	-	-	-	-	-	18,53	18,53
2 Monitoren discriminatie	15,24	-	-	1,49	-	1,58	18,31
3 All different, all equal	-	-	-	-	-	22,99	22,99
4 Regenboogsteden LHBT	113,53	67,92	237,86	55,23	9,32	73,34	557,20

Kosten personeel

Kosten personeel is inclusief huisvesting, energiekosten.

Het 'kale' uurtarief is in principe € 81,10.

Organisatiekosten zijn specifieke activiteitenkosten zoals computer- en telefoonkosten, hosting- en abonnementskosten, accountantkosten e.d.

Beide kostenposten samen geven een reële uurprijs van € 92,50.

Regenboog LHTB-project

Het Regenboog LHTB-project is een samenwerkingsproject met COC Friesland.

De uurprijs bedraagt € 85, inclusief organisatiekosten.

Regenboog Leeuwarden: 261 uur, € 5.000 en € 12.500 beschikking maart, € 6.000 beschikking oktober, € 951 uit het regulier preventiebudget

Regenboog Súdwest-Fryslân: 64 uur, € 5.000 en € 1.888 uit het regulier preventiebudget.

Regenboog Overige gemeenten preventie: € 1.904

Upgrade de wereld!

Een jaar lang werkten bij Tûmba twaalf stagiairs aan het project Upgrade de wereld! voor in totaal 4119 directe projecturen.

Dit is in de verantwoording voor DuurzaamDoor voor € 8.238 als 'in natura-cofinanciering' opgenomen.

Kerken steunden de jongeren-fairtrade activiteiten.

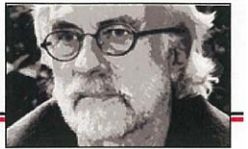
5

FAIR FRYSLÂN

In 2015 voerde Tûmba in opdracht van de provincie Fryslân een deeltaak van het project Fryslân Fairtrade uit, met als doel om Fairtrade in Fries gemeenten te bevorderen.

Johannes de Goede, die het project Fryslân Fairtrade vele jaren met veel enthousiasme en kundigheid heeft uitgevoerd, nam begin 2015 afscheid van Tûmba. De afscheidsbijeenkomst stond in het teken van Fairtrade. Paul Hoebink van het CIDIN en Guido van Staveren van Dijk van Fair Chain spraken over dit onderwerp. Renate Ruijgh nam de taak van Johannes met evenveel enthousiasme over. Op 28 oktober vond in Joure de provinciale Inspiratiebijeenkomst Fair Fryslân plaats. Hoewel begin 2015 de provincie haar doelstelling Fryslân Fairtrade moest bijstellen, steeg het aantal Friese Fairtrade gemeenten in 2015 van drie naar acht: Opsterland, Schiermonnikoog, Weststellingwerf, Súdwest-Fryslân en Smallingerland behaalden vorig jaar de titel. Op 11 februari verscheen er in de *Huis aan Huis* een paginagroot artikel over Fryslân Fairtrade. Per 1 januari 2016 heeft de provincie de opdracht weer van Tûmba overgenomen.

Stil even

DOOR: ATE DE JONG

Als ik op een morgen naar Tûmba loop, spreekt midden op het Zaailand iemand me aan. Ik ken 'm niet. "Jo binne in kollega fan Johannes," zegt hij, "Johannes de Goede." Hij is vol lof over Johannes. "Syn namme seit it al: in goeie man," zegt hij. Veel mensen spreken zo over Johannes. Hij was adviseur en inspirator van honderden mensen die zich in Fryslân inzetten voor projecten in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Betrokken, degelijk en deskundig. Eén van die mensen schreef ooit: "Je zou iedereen een Johannes de Goede toewensen." Tûmba wil verbinden, maar

ook kleur bekennen. Johannes is vooral een verbinder. Maar als er positie gekozen moet worden staat hij schouder aan schouder. Bij z'n afscheid krijgt hij een fotocollage van zijn mooiste momenten bij het COS en Tûmba. Momenten om nooit te vergeten. Die eerste eigen krant bijvoorbeeld, huis aan huis door heel Fryslân. Bereik: honderdduizenden Friezen. Maar ook die foto van een oudere man, die een hele avond zit te dammen met een asielzoeker. Bereik: twintig mensen? Nog geen fractie van die krant. Maar misschien was dat toch z'n mooiste actie: spelende mannen.

Huis aan Huis, 4 maart 2015

'Ambassadeurs voor diversiteit' noemt wethouder Andries Ekhart van Leeuwarden die ondernemers die zich inzetten voor meer diversiteit op de werkvloer.

In 2015 ontvingen in de Week van Respect Moniek Miedema, eigenaar van kledingmerk en modewinkels byOni, en Omar Smids, eigenaar van Dance Centre Omar Smids de zilveren mensenrechteninsigne, symbool van de Diversiteitspluim van de gemeente Leeuwarden. Bij Omar Smids is iedereen welkom. *Wij leren iedereen dansen*, zegt Omar. Hij pionierde met dansen voor mensen met een verstandelijke handicap, met rolstoeldansen en stelde zijn dansschool open voor zogenaamde randgroepjongeren. Bij Moniek Miedema werkt een moslima achter de naaimachine, draagt de stagiaire een hoofdoek en is de schoonmaakster lesbisch. Bonusdochter Romy, die het syndroom van Down heeft, showt op de catwalk kleding die Moniek maakt. In de *Huis aan Huis* (Leeuwarden e.o.) verscheen een paginagroot interview met de beide winnaars.

In 2015 gingen de Upgrades, bekend van het landelijke programma *Consumptie Verplicht*, verder onder de vlag van *DuurzaamDoor*. In dit eveneens landelijke kennisprogramma werden de Upgrades – nu onder de naam *Upgrade de wereld!* – ingezet om de activiteiten van andere organisaties, gericht op het realiseren van een groene en duurzame economie, te ondersteunen.

Hoewel andere partners enthousiast waren over deze samenwerking, werd snel duidelijk dat concrete samenwerking pas halverwege het jaar vorm kon krijgen. Vandaar dat, in overleg met de provincie, gekozen is voor meer 'autonome' activiteiten. Vandaaruit werden er het afgelopen jaar dertien XS-en, acht Upgrades – Community Action, en een aantal presentaties in samenwerking met scholen, bedrijven en instellingen (coalities), gegeven. Centraal in de activiteiten staat de inbreng van kinderen en jongeren. Zij bedenken het plan en zorgen, onder leiding van medewerkers van Tûmba, voor de uitvoering (cocreatie).

De eerste Upgrade vond op 27 maart plaats op het Lauwers College in Surhuisterveen. Onder de titel *Het Uur der Aarde* vroegen leerlingen uit de 2e klas van de school aan het winkelend publiek in het centrum van Surhuisterveen aandacht voor het wereldwijde energieverbruik. Wethouder Max

de Haan van Onderwijs en Jeugdzaken van de gemeente Achtkarspelen opende enthousiast de Upgrade. De Upgraders deelden aan het publiek twee kaarsen uit, met de vraag of ze de volgende avond de lichten in huis een uur uit wilden doen.

Leerlingen uit groep 8 van de Ds. Hasperschool in Akkrum haalden tijdens de Reuzedei in Akkrum ingrediënten voor biologische smoothies op bij diverse winkels in het dorp. Bezoekers van de markt konden tegen het maken van een belofte – afval beter scheiden, kliekjesdag houden en meer biologisch eten – bij de kraam van de Upgraders een smoothie krijgen. Het idee achter de Upgrade *Duurzaam vooruit; blender je oude fruit!* was om mensen te overtuigen voedsel met een plekje niet weg te gooien, maar als smoothie-ingrediënt te gebruiken.

Op vrijdag 26 juni werden de inwoners van Kollum verrast door Upgraders die zich inzetten voor meer mogelijkheden om het voor bijen – die een cruciale rol spelen in de biodiversiteit – een beetje makkelijker te maken. Tijdens de Upgrade *Wees B(l)ij, Draag BIJ!* verrasten de jongeren van het Piter Jelles Impulse een uur lang de inwoners van Kollum met BIJvriendelijk bloemenzaad, zelfgemaakte bijenhôtels en andere dingen waar bijen blij van worden. Ze vroegen de inwoners een

belofteformulier te tekenen om te beloven een bijdrage te leveren, waarna de ondertekenaars in ruil een mooie BIJvriendelijke BIJdrage ontvingen waarmee meteen de belofte ingewilligd kon worden!

Op zaterdag 3 oktober opende wethouder van Milieu en Duurzaamheid van Sneek, Mirjam Bakker, de Upgrade *Meatless for a day*. Tijdens deze Upgrade werden inwoners van Sneek op de Schapenmarkt verrast door bijzonder uitgedoste Upgraders, deze keer de jongeren van Datsja. De Upgraders verleidden het publiek om een dag geen vlees te eten. Bezoekers die beloofden om dat wekelijks

te gaan invoeren, ontvingen naast een aantal tips ook iets lekkers als beloning voor hun bijdrage aan duurzaamheid. Datsja is een organisatie in Sneek waar jongeren worden uitgedaagd om naar zichzelf te kijken en zich persoonlijk te ontwikkelen. Dit doen zij door te experimenteren met – voor de jongeren – nieuwe aspecten op mentaal, sociaal, fysiek en spiritueel gebied.

Op de Friese Poort aan de Anne Wadmanwei in Leeuwarden vierden ze op woensdag 7 oktober – vervroegd – de Dag van de duurzaamheid. Voor de Upgraders, deze keer studenten van O3, een mooie gelegenheid om met een toepasselijke Upgrade, *The Bottle Exchange*, een bijdrage te leveren aan duurzaamheid. De Upgraders probeerden alle eerstejaars mbo-studenten te verleiden om voortaan gebruik te maken van een duurzame drinkfles in plaats van iedere dag een plastic flesje te kopen. Plastic is vervuilend, schadelijk voor dieren en voor de productie ervan zijn veel grondstoffen nodig. Alle ingeruilde niet duurzame flesjes werden door de O3 studenten gebruikt als materiaal tijdens de jaarlijkse kerstmarkt in de Blokhuispoort.

Vrijdag 16 oktober – Wereldvoedseldag – stonden Upgraders, ditmaal leerlingen van het Christelijk Gymnasium Beyers Naudé, in de 11stedenhal om de eerste honderd bezoekers een Fairtrade

proeverij te geven: biologische ‘koek’ en Fairtrade ‘zopie’. Daarnaast kregen de bezoekers, in ruil voor de belofte om vaker voor deze producten te gaan kiezen, een flyer en een receptenboekje mee. De Upgraders willen met hun Upgrade *Fair Reedriden* mensen duidelijk maken dat je de wereld al een beetje beter kunt maken door simpelweg voor eerlijke producten te kiezen. Na de actie in de 11Stedenhal gingen de Upgraders naar de manifestatie Vluchtelingen Welkom, die naast de ijsbal werd gehouden. De deelnemers werden door de Upgraders getrakteerd op warme chocolademelk en koeken, een actie die zeer werd gewaardeerd. Daarnaast overhandigden de Upgraders aan een medewerker van het COA Friesland honderd zakjes met Fryske sjalen voor de vluchtelingenkinderen die in het WTC in Leeuwarden aankwamen. Na de overhandiging kwam burgemeester Ferd Crone buiten op het WTC-terrein nog langs om met de Upgraders te praten.

Op het Nordwin College ging, onder het motto *Een kaars voor een betere wereld* op 7 december een dag lang het licht uit, om studenten, onderwijzers en personeel bewust te maken van ons energiegebruik. Op deze dag werd op het Nordwin College nauwelijks gebruik van energie gemaakt. De stroom en de verwarming stonden vrijwel helemaal uit en het gebouw was grotendeels donker. Klas 2c van de

opleiding vmbo-groen had voor deze dag kaarsen van oud kaarsvet gemaakt. Omdat de leraren de toestand van kou en het duister accepteerden werden deze kaarsen als dank aan de leraren uitgedeeld.

Op 9 december vroegen Upgraders, deze keer studenten van het Nordwin College in Leeuwarden, aan klanten van de Albert Heijn XL om biologische producten te kopen. De klanten die dat deden kregen bij het verlaten van de supermarkt een gezond cadeautje van de studenten. Op deze manier wilden de Upgraders, die hun community action de

toepasselijke naam *De fruitvriendjes* hadden gegeven, mensen bewust maken van de noodzaak tot het kopen en eten van duurzaam geproduceerde en biologische producten.

De eerste van de in totaal dertien XS-en, een op maat gemaakte korte actie over duurzaamheid, biodiversiteit, millenniumdoelen of mensenrechten (een presentatie of het spelen van een spel) – vonden plaats op 14 en 21 januari op het Lauwers College in Surhuisterveen. Op 16 maart volgden twee XS-en op het Nordwin College vmbo-Groen in Leeuwarden, op 13 mei op de Ds. Hasperschool

in Akkrum als voorbereiding op hun Upgrade, op 18 mei voor studenten van de Friese Poort, afdeling SCW, in Leeuwarden en op 21 en 22 mei voor studenten van klas 2 van de CSG Liudger in Burgum. Op 19 juni speelden leerlingen van Piter Jelles Impulse in Kollum het Grote Voetafdrukken-spel en op 28 september werden er op het Beyers Naudé Gymnasium twee succesvolle XS-en uitgevoerd. Leerlingen van klas 2 van het Nordwin College in Leeuwarden kregen op 28 en 29 oktober gastlessen over klimaatverandering en speelden het Grote Voetafdrukken spel. De dertiende en laatste XS werd op 2 november, eveneens op het Norwin College in Leeuwarden, uitgevoerd.

Daarnaast verzorgde het team van *Upgrade de wereld!* presentaties bij onder meer de Friese Milieu Federatie (op 15 juni) en op de Fairtrade Inspiratiemiddag van de provincie Fryslân.

In totaal zijn er 8 Upgrades, 13 XS-en, en een aantal presentaties gerealiseerd. Met deze activiteiten werden meer dan 1000 mensen direct bereikt en via kranten, websites en sociale media een veelvoud daarvan. Van iedere Upgrade is een filmpje gemaakt. Deze zijn op het YouTube-kanaal van Tûmba te zien. Bovendien bood het project het hele jaar door aan studenten drie of vier dagen per week een leerwerk-stageplek.

8

Tûmba initieerde het projectplan *Museum of Love*. Dit project is opgenomen in het bidbook van Leeuwarden Europese Culturele Hoofdstad 2018. Het project neemt de *Amor Mundi*, liefde voor de wereld, van filosofe Hannah Arendt en *Liefde als politieke emotie* van filosofe Martha Nussbaum als uitgangspunt.

De huidige politiek-maatschappelijke situatie toont de urgentie voor liefde als motivatie voor ons publieke handelen. De liefde in ons privéleven kan inspireren tot liefde waar het gaat om politiek, saamhorigheid, solidariteit, mensenrechten, pluraliteit. Als noodzakelijk alternatief voor ego, winstbejag en machtsstrijd. Een interdisciplinaire tentoonstelling gemaakt door kunstenaars zoals Michelangelo Pistoletto (Italië), Ahmet Ögüt, Neske Beks, Jan Rothuizen, Jan Konings, Marjolein Boterenbrood kan ingaan op vragen die dit thema voortbrengt. We willen de Middellandse Zee-tafel van Pistoletto gebruiken voor gesprek en dialoog met kinderen, politici, docenten, burgers over vluchten en migratie. Diverse lezingen en performances gebruiken de objecten uit de tentoonstelling om interactie te creëren. Stine Jensen en Tsead Bruinja maken deel uit van de 'ring van meedenkers'. Ambassadeurs zijn Jan Rotmans (Nederland Kantelt), Rosi Braidotti (Centre for the Humanities) en Ola Mafaalani (directeur Noord

Nederlands Toneel). De artistieke leiding ligt in handen van schrijfster en filosofe Joke J. Hermesen en curator Renée Borgonjen, Tûmba verzorgt de zakelijke en projectleiding. Het voorstel is in februari 2015 ingediend bij de Stichting LWD2018. De kunstenaars, schrijvers en filosofen die genoemd worden zijn allen zeer enthousiast.

Ieder jaar laait de discussie op over de persoon van Zwarte Piet en ieder jaar vragen mensen aan Tûmba wat wij hier van vinden en mee doen. Ook komen hier jaarlijks enkele meldingen over binnen. Dit jaar bijvoorbeeld van een moeder die vertelde dat haar zevenjarig kind op school uitgescholden wordt voor Zwarte Piet en 's avonds huilend onder de douche z'n huis probeert wit te wassen.

Tûmba vindt dat het kinderfeest toe is aan verandering om het voor alle kinderen een fijn feest te laten zijn. Tradities veranderen, ook die van Sint en Piet. Met het huidige uiterlijk van Zwarte Piet wordt ieder jaar het beeld van een onderdanige knecht naar kinderen toe bevestigd. Ontwerpers

van TwirreOntwerpt ontwierpen in opdracht van Tûmba een afbeelding met een zwarte en witte Sint, beiden te paard, die elkaar een high five geven (het beeld waarmee het Sinterklaasjournaal in 2014 afsloot): *High five voor de nieuwe Sint!* Posters werden naar basisscholen in Fryslân gestuurd. Samen met de *Leeuwarder Courant* organiseerde Tûmba een verhalenwedstrijd voor de hoogste groepen van de basisschool. Opdracht: bedenken een verhaal rond het thema *High five voor de nieuwe Sint!* Het winnende verhaal werd op 5 december in de *Leeuwarder Courant* gepubliceerd.

Met deze activiteit wilden we de discussie positief beïnvloeden. Het leverde veel publiciteit op. Vijf Friese gemeenteraden namen een motie aan waarin gevraagd werd aan het College van B&W om Tûmba tot de orde te roepen. Filosoof en publicist Joke J. Hermen, betrokken bij het Museum of Love, schreef een 'open brief' aan de koning. Hierin werd ook de Sint-poster en de moties van gemeenten benoemd. De brief werd in *De Groene Amsterdammer* gepubliceerd. Erik Betten, journalist van het *Friesch Dagblad* en inwoner van Menameradiel, schreef een paginagroot artikel in het *Friesch Dagblad* waarin hij het opnam voor Tûmba. De afbeelding van de zwarte en witte Sint vond zelfs, via internet, haar weg naar de Verenigde Staten, waar ze als illustratie werd gebruikt bij een essay over de geschiedenis van 'Black Pete'. Ook op de sociale media werd driftig

gediscussieerd over de actie, waarbij overigens de meeste reacties positief waren.

Op 9 november vond er in het Fries Museum in Leeuwarden het Kristallnacht Concert plaats, een samenwerking tussen het de Stichting CityProms, het Verzetsmuseum Friesland, het Befrijdingsfestival Fryslân, mensen van de Joodse synagoge en Tûmba. Het concert, meerdere malen uitverkocht, was de wereldpremière van de compositie van Mario Pütz, *...Then thy words will take wing*, ter nagedachtenis aan de Kristallnacht van 9 november 1938 en de naamloze slachtoffers van de Holocaust. Schrijfster Marja Vuijsje hield een indrukwekkende lezing, waarin ze vertelde over hoe haar familie voor en tijdens de oorlog probeerde te overleven en over het Nederlandse vluchtelingenbeleid in 1938 en 1939 als reactie op de vele vluchtelingen die na de Kristallnacht naar Nederland kwamen. Nederland probeerde de grenzen te sluiten.

Op het Befrijdingsfestival op 5 mei organiseerde Anne de Groot de theatervoorstelling *Myn Skip* als afstudeerproject. De theatermonoloog ging over bootvluchtelingen en de titel refereert ook aan het Friese 'mienskip'. Tûmba ondersteunde haar bij dit project. Er vonden drie voorstellingen plaats in de Theaterboot, die aangemeerd lag aan de oever van de Prinsentuin. Na de voorstellingen kon het

publiek in gesprek gaan met twee Syrische vluchtelingen die zelf ook de oversteek over de Middellandse Zee hadden gemaakt. Een Tûmba-vrijwilligster fungeerde als tolk Arabisch-Nederlands. De voorstelling was Friestalig.

Tûmba participeerde in het Filosofie Café Fryslân in 2015. Dit Filosofie Café organiseerde bijeenkomsten in Tresoor met onder meer sprekers als Hans Achterhuis en Jan Flameling. Ook verzorgde Tûmba een bijdrage aan de Nacht van de Filosofie Fryslân op 11 april.

Na de aanslagen in Parijs in januari 2015 deelden jongeren van Tûmba, tijdens de bijeenkomst op het Wilhelminaplein in Leeuwarden, pennen uit onder het motto *De pen is het symbool van het wapen van de kritiek*.

Artikel geschreven door Tûmba of interviews met Tûmba in de papieren media: op 16 januari verscheen er in de *Leeuwarder Courant* een *Te Gast* over de aanslagen in Parijs en de reacties daarop. In het eerste nummer van 2015 van het tijdschrift *Noorderbreedte* discussieerden Janny Vlietstra, burgemeester van Haren, en Arnold Helmantel

van Tûmba over vluchtelingen en het recht op 'bed, bad en brood'. In het maartnummer van *It Fryske blêd Swingel* een interview met Brenda Ottjes over de Friese en andere talen en dialecten, in de *Leeuwarder Courant* van 27 april een *Te Gast* over de relatie tussen wapenhandel en mensen die op de vlucht slaan, op 21 september in de een *Te Gast* over 'geef vluchtelingen recht op rechten', en op 14 november een *Te Gast* over de actie *High five voor de nieuwe Sint*, en werd in december in het digitale tijdschrift *Oer Digitaal Vrouwenblad* een open brief van Brenda Ottjes over de 'nieuwe Sint' aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten gepubliceerd.

Tûmba is lid van de Landelijke Vereniging tegen Discriminatie en maakte in 2015 deel uit van het landelijk bestuur van deze branchevereniging.

Bestuur

Het bestuur van Tûmba is onbezoldigd en bestaat uit: Naima Zoundri (voorzitter), Corrie van Noort (vice-voorzitter), Ersen Albayrak (secretaris), Sander Penninga (penningmeester).

Medewerkers

Medewerkers in loondienst in 2015 zijn Gina van Aalst (Discriminatie Meldpunt), Mirka Antolovic (Discriminatie Meldpunt), Arnold Helmantel (educatie en projecten antidiscriminatie en preventie pesten), Teake Leenstra (financieel administratief medewerker), Femke Molenaar (educatie en projecten duurzaamheid & mensenrechten), Harry Prins (communicatie en PR), Renate Ruygh (Fryslân Fair Trade) en Brenda Ottjes (directeur).

Tûmba

Eewal 56
8911 GT Leeuwarden
T (058) 215 77 71
F (058) 215 77 72
E info@tumba.nl
I tumba.nl

Discriminatieklachten
T (058) 213 32 33
of via de website